

İNKILAPLAR

SİYASAL ALANDAKİ İNKILAPLAR VE GELİŞMELER

1. Saltanat'ın Kaldırılması (1 Kasım 1922)
2. II. TBMM'nin açılması (11 Ağustos 1923)
3. Halk Fırkasının kurulması (9 Eylül 1923)
4. Ankara'nın Başkent olması (13 Ekim 1923)
5. Cumhuriyet'in ilanı (29 Ekim 1923)
6. Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)
7. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kurulması (17 Kasım 1924)
8. Şeyh Said İsyanı (13 Şubat – 15 Nisan 1925)
9. İzmir Suikastı (15 Haziran 1926)
10. Serbest Cumhuriyet Fırkasının Kurulması (12 Ağustos 1930)
11. Menemen Olayı (23 Aralık 1930)
12. Bursa Olayı (1 Şubat 1933)
13. Vagon Lii Olayı (25 Şubat 1933)
14. Razgrat Olayı (1 Nisan 1933)
15. Dersim (Tunceli) Olayı (1937)

1. Saltanat'ın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

Nedenleri

- Ulusal egemenliği gerçekleştirmek,
- Lozan görüşmelerinde ikilik çıkmasının önüne geçmek,

Gelişimi: Osmanlı hükümdarları hem Saltanat makamının hem de Halifelik makamının sahibiydi. Önce bu iki makam birbirinden ayrılmış Saltanat kaldırılmıştır. Halifelik makamına ise Abdülmecid Efendi getirilmiştir.

Sonuçları

- Son sultan Vahdettin meclis kararıyla sürülmüştür.
- Son sadrazam Tefik Paşanın da görevine son verilmiştir.
- Osmanlı devleti resmen sona ermiştir.
- Cumhuriyetin ilanı için uygun ortam oluşmuştur.
- Ulusal egemenliğin gerçekleştirilmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Laiklik yolunda yapılan ilk devrimdir.

Not: Saltanat'ın kaldırılması **Dr Rıza Nur**'un mecliste kanun teklifiyle gerçekleştirilmiştir.

2. II. TBMM'nin açılması (11 Ağustos 1923)

Nedenleri

- I. TBMM'nin Kurtuluş Savaşını yönettiği için yıpranmış olması
- I. TBMM içinde devrimlere sıcak bakmayacak bir kitlenin olması

Cavit Ardıç

I. TBMM (1920- 1923)

- Güçler Birliği İlkesini benimsemiştir.
- Egemenlik milletindir.
- Tek inkılapları Saltanat'ı kaldırmaktır.
- Kurucu meclistir.
- Parti yoktur. Grup var. **Bu gruplar**

Müdafai Hukuk Grubu
İstiklal Grubu
Yeşil Ordu Grubu
Islahat Grubu
Halk Zümresi

Çıkardığı Kanunlar;

Ağnam Vergisi 4 katına çıkarılmasına dair Kanun
Hıyaneti Vatanîye Kanunu
Firariler Kanunu
Başkomutanlık Kanunu
Saltanatın Kaldırılmasına Dair Kanun
Nisabı Müzakere Kanunu
Meni İsrافات Kanunu
Meni Müzkirat Kanunu

II. TBMM (1923- 1927)

- Güçler Birliği İlkesini benimsemiştir.
- Egemenlik milletindir.
- İnkılapçıdır.
- Kurucudur.
- Parti vardır. **Bunlar;**

Cumhuriyet Halk Fırkası
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

3. Halk Fırkasının kurulması (9 Eylül 1923)

- Yeni kurulan II. TBMM milletvekilleri Halk Fırkasını kurmuştur.
- Bu parti Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyetinin isim değiştirmesiyle kurulmuştur.
- Partinin ilk kongresi olarak Sivas Kongresi kabul edilir.
- Cumhuriyet ilan edilince Cumhuriyet Halk Fırkası adını alacaktır.
- 1935'te Cumhuriyet Halk Partisi ismini alacaktır.

4. Ankara'nın Başkent olması (13 Ekim 1923)

- Kurtuluş Savaşının merkezi olması,
- Kuvayı Milliye ruhunun bu ilde oluşması
- Kentin jeopolitik konumunun avantajlı olması gibi sebeplerden başkent yapılmıştır.

5. Cumhuriyet'in ilanı (29 Ekim 1923)

Nedenleri

- Saltanat'ın kaldırılmasından sonra oluşan rejim ve başkanlık boşluğunu doldurmak.
- Meclis hükümeti sisteminden kabine sistemine geçmek.
- Amasya Genelgesinden beri vurgulanan ulusal egemenlik ilkesini hayata geçirmek.
- Ali Fethi Bey hükümetinin istifasından sonra oluşan hükümet bunalımını çözmek. (Hükümet bunalımı, sonbahar bunalımı)

Sonuçları

- Devletin rejimi ve başkanı sorunu çözülmüştür.
- Kabine sistemine geçilmiştir.
- Hükümetin kurulma sistemindeki muğlak durum giderildi.
- Demokratikleşme yolunda önemli bir adım atıldı.

Not: İlk cumhurbaşkanı **Mustafa Kemal Paşa**, ilk başbakan **İsmet Paşa**, ilk meclis başkanı da **Ali Fethi Bey** seçildi.

6. Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Nedenleri

- Oluşturulmaya çalışılan demokratik düzende Halifelik makamının bir çelişki oluşturması.
- Laik bir devlette Halifelik makamının çelişki oluşturması.
- Millî egemenliğin pekiştirilmek istenmesi.
- Rejim karşıtlarının Halife etrafında toplanmaya başlaması.
- Cumhuriyetin ilanından sonra çift başlı bir yönetimin olduğu izleniminin doğması.
- Dış politikada daha serbest hareket etme isteği.

Sonuçları

- Laiklik yolunda en büyük adım atılmıştır.
- Devlet yönetiminde iki başlılığa son verilmiştir.
- Uluslaşma yolunda büyük bir adım atılmıştır.
- İnkıpların yapılması konusunda uygun bir ortam doğmuştur.

Not: Halifeliğin kaldırılması hakkında kanun teklifini Urfa milletvekili **Şeyh Saffet** meclise sunmuştur.

Halifeliğin kaldırıldığı gün;

- Tevhidi Tedrisat Kanunu (Öğretimin Birleştirilmesi)
- Şeriye ve Evkaf Vekaletinin Kaldırılması Kanunu (Bu kanunla **şeyhülislam** makamı kaldırıldı yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu. İlk Diyanet İşleri Başkanı **Rıfat Börekçi'dir**)
- Erkanı Harbiyeyi Umumiye Nezaretinin Kaldırılması Kanunu (Bu kanunla ordu siyasetten ayrıldı. Genelkurmay Başkanlığı kuruldu. İlk Genelkurmay Başkanı **Fevzi Çakmak'tır**)
- Hanedanın yurt dışına çıkarılmasına Dair Kanun kabul edildi.

7. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kurulması (17 Kasım 1924)

- Halifeliğin kaldırılmasına karşı çıkan 26 Halk Fırkası milletvekili istifa ederek bu partiyi kurmuştur. Partinin Genel Başkanı **Kazım Karabekir'dir**. Onun dışında **Rauf Orbay**, **Ali Fuat Cebesoy**, **Refet Bele** ve **Adanan Adıvar** gibi isimler de partinin kurucuları arasındadır.

Bu parti;

- Ekonomide liberalizmi savunmuştur.
- Cumhuriyetçidir.
- Toprak reformunu savunmuştur.
- Evrimcidir. (Yavaş dönüşümden yanadır)
- Dini düşünce ve inançlara saygılıdır.

Not: Bu parti Şeyh Said İsyanında parmağı vardır gerekçesiyle Laiklik ilkesini kötü kullandığı gerekçesiyle kapatılmıştır.

Not: Türkiye Cumhuriyetinin ikinci partisi ve ilk muhalefet partisidir.

8. Şeyh Said İsyanı (13 Şubat – 15 Nisan 1925)

- Halifeliğin kaldırılmasına ve inkılaplara karşı çıkan Şeyh Said ve müritleri tarafından çıkarıldı.
- İsyanın çıkmasında İngilizlerin parmağı vardır. (Musul'dan dolayı)
- İsyanı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası cesaretlendirmiştir.

Sonuçları;

- İsyanı bastırmak için **Takriri Sükun Kanunu** çıkarılmış ve İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. (**Diyarbakır** ve **Ankara'da**)
- İsyan mevcut başbakan Ali Fethi Okyar'ın görevine son verip yerine İsmet Paşanın başbakan olmasına neden olmuştur.
- İsyan yüzünden **Musul** kaybedilmiştir.
- Doğu Anadolu'da sıkıyönetim ve seferberlik ilan edilmiştir.
- İsyan parmağı vardır gerekçesiyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır.

Not: Bu isyan Cumhuriyet tarihinde rejimi yıkmaya dönük ilk isyandır.

Not: Bu isyana halk destek vermesin diye Aşar vergisi kaldırılmıştır.

Not: Tekke ve zaviyeler bu isyan yüzünden kapatılmıştır.

Cavit Ardıç

9. İzmir Suikastı (15 Haziran 1926)

- Mustafa Kemal'in İzmir gezisi sırasında öldürülmek istendiği olayda Mustafa Kemal'in gezisini 1 gün geciktirmesi faciayı engellemiştir. Bu suikastten devleti Giritli Şevki haberdar etmiştir.

Not: Bu olay rejimi yıkmaya dönük ikinci gelişmedir.

Not: Bu olaydan sonra ülkedeki İttihatçılar tamamen tasfiye edilmiştir.

Not: Mustafa Kemal, bu olaydan sonra **"Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır, ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır"** sözünü söylemiştir.

Not: İstiklal Mahkemeleri en son bu olayda görev yapmıştır.

10. Serbest Cumhuriyet Fırkasının Kurulması (12 Ağustos 1930)

- Mustafa Kemal'in teşvikiyle Ali Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.
 - Parti CHP'nin devletçi ekonomi politikalarını eleştirmiş ve liberalizmi savunmuştur.
 - Tek dereceli seçim sistemini ve kadınlara da seçme ve seçilme hakları verilmesini savunmuştur.
 - Milliyetçi, Laik ve cumhuriyetçi bir partidir.
 - Parti, inkılap karşıtlarının ilgi olduğu gerekçesiyle kendini feshetmiştir.
- Not:** Bunların dışında Atatürk döneminde, Ahali Cumhuriyet Fırkası, Amele ve Çiftçi Partisi, Laik Cumhuriyetçi İşçi ve Çiftçi Partisi de kurulmuştur.

11. Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

İzmir'in Menemen ilçesinde laik, cumhuriyeti yıkmaya dönük bir isyan çıktı. Bu isyanın elebaşı **Derviş Mehmet'ti**. İsyanı asteğmen Kubilay şehit edildi. İsyanı Divanı Harp'te yargılandı.

Not: Bu olay rejimi yıkmaya dönük 3. Olaydır.

12. Bursa Olayı (1 Şubat 1933)

Ezanın Türkçe okunmasına karşı çıkanlar tarafından yapılan eylemdir.

13. Vagon Lii Olayı (25 Şubat 1933)

Tren vagonu üreten Fransız şirketinde Türkçe konuşmak yasaklanınca bunu duyan öğrenciler durumu protesto etmiştir.

Not: Bu olay halkta millî bilincin oluştuğunu gösteren bir olaydır.

14. Razgrat Olayı (1 Nisan 1933)

Bulgaristan'da bir Türk mezarlığının tahrip edildiğinin duyulması üzerine İstanbul'da protesto edildiği olaydır.

Not: Bu olay halkta millî bilincin oluştuğunu gösteren bir olaydır.

15. Dersim (Tunceli) Olayı (1937)

Dersim bölgesinde halkın Seyit Rıza önderliğinde isyan etmesi üzerine başlayan ve Tunç – eli operasyonu ile isyanın bastırıldığı olaydır.

İNKILAPLAR

EĞİTİM ALANDAKİ İNKILAPLAR

- 1) Tevhidi Tedrisat Kanunu (1924)
- 2) Maarif Nezareti Hakkında Kanun (1926)
- 3) Yeni Türk Harflerinin Kabulü (1928)
- 4) Millet Mekteplerinin açılması (1928)
- 5) Üniversite reformu (1933)
- 6) Köy Enstitülerinin Kurulması (1940)

1) Tevhidi Tedrisat Kanunu (1924)

Osmanlı döneminde okulların çoğu devletin denetiminde değildi. **Bu kanun;**

- Okulları Milli Eğitim Bakanlığına bağlayıp devletin denetimine almak
- Laik bir eğitim sistemi kurmaktır.

Kanunla;

- Tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- İlkokul zorunlu hale getirildi.
- Medreseler kapatıldı.
- Yabancı Okullar ve azınlık okullarında Türkçe, Tarih ve Coğrafya derslerinin Türkçe okutulmasına karar verildi.

Not: Böylece Tanzimat döneminden beri oluşan eğitimde iki başlılık çözümlenip tek başlılık başladı.

Not: Dönemin Eğitim Bakanı Hüseyin Vasıf Çınar'dır.

2) Maarif Nezareti Hakkında Kanun (1926)

- Bu kanunla okulların müfredat programları hazırlandı.
- Çağdışı dersler kaldırıldı.
- Okul açmak devlet iznine bağlandı.
- Bu kanundan sonra hızlı bir şekilde ilkokul, ortaokul ve lise açılmaya başladı.
- Yabancı Okullar ve azınlık okullarında Türkçe, Tarih ve Coğrafya derslerinin Türk hocalar tarafından okutulmasına karar verildi.

3) Yeni Türk Harflerinin Kabulü (1928)

Osmanlı döneminde Arap Alfabeti kullanılıyordu. Bu alfabedeki bazı harflerin varlığı ya da yokluğu Türk Dilinin ifadesinde sorun yaratıyordu. Bu yüzden Meşrutiyet döneminde alfabe değiştirmekle ilgili bazı çalışmalar yürütülmüş ancak sonuca ulaşamamıştır. 1 Kasım 1928'e gelindiğinde;

- Arap harflerinin öğrenilmesinin zor olması,
- Avrupa ile ilişkilerin geliştirilmek istenmesi,
- Türk dil yapısına daha uygun olduğunun düşünülmesi gibi nedenlerden Latin Harflerine geçilmiştir. Sonuç olarak;

- Okur-yazar oranı artmıştır,
- Yeni harfleri halka öğretmek için Millet Mektepleri kurulmuştur.
- Avrupa ile ilişkiler yoğunlaşmıştır.
- Kitap baskı sayısı artmıştır.

Not: Yeni Harflerle basılan ilk gazete Mardin'dir.

Not: Latin harfleri kabul edildiğinde w, x, q gibi harfler çıkarılırken olmayan ç, ş gibi harfler eklendiğinden kendimize özaü bir alfabe oluşturmamız oldu.

5) Üniversite reformu (1933)

İsviçre'li bilim insanı Albert Malche'nin Atatürk'e sunduğu rapor doğrultusunda üniversite açmak ve sayısının artırılmasına karar verildi.

- Bu doğrultuda Osmanlı döneminden kalma Darülfünun okulu, İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürüldü.
- Ankara'da 1933'te Yüksek Ziraat Enstitüsü açıldı.
- Ankara'da 1935'te Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi kuruldu.

4) Millet Mekteplerinin açılması (1928)

- Yeni harfleri orta yaş grubuna (16-45 yaş arası) öğretebilmek için kuruldu.
- Bu okul sadece yeni harfleri öğretirdi yani başka ders öğretilmezdi.

Not: Atatürk, bu okula önce "Başöğretmen" olarak atanmıştır.

Not: Bu okulun kuruluş yıl dönümü olan 24 Kasım her yıl Öğretmenler Günü olarak kutlanmaktadır.

Not: Bu okullar 1936'da misyonunu tamamlayınca kapatıldı.

Atatürk'e rapor sunan bilim insanları

Albert Malche; Üniversite reformu konusunda

A. Kühne; Meslek Okullarının açılması konusunda

John Dewey; Köy okullarının kurulması konusunda

Rudolf Belling; Güzel Sanatlar konusunda

Paul Hindemith; Müzik eğitiminin geliştirilmesi konusunda

rapor sunmuşlardır.

6) Köy Enstitülerinin Kurulması (1940)

- Köyde okur-yazar oranını artırmak,
- Köylüyü eğitmek,
- Köylüye okuma-yazmanın dışında, hayvancılık ve tarımı öğretmek gibi sebeplerden bu okullar açılmıştır.
- İlk açılan Köy Enstitüsü Ankara Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsüdür. Daha sonra ülke genelinde toplam 24 Köy Enstitüsü açılacaktır.
- Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, İlköğretim Genel Müdürü ise İsmail Hakkı Tonguç'tur.
- Burada yetişen çocuklar köylerin gelişmesinde çok etkili olacaktır.
- Bu okullar 1954'te Menderes Döneminde komünizm yuvası haline geldiği gerekçesiyle kapatılacaktır.

Cavit Ardıç

KÜLTÜR ALANDAKİ İNKILAPLAR

- 1) Topkapı Sarayının Müze yapılması (1924)
- 2) Etnografya Müzesinin açılması (1925)
- 3) Sarayburnunda Atatürk Heykelinin yapılması (1926)
- 4) Konya Mevlana Müzesinin açılması (1927)
- 5) Taksim Cumhuriyet Anıtının yapılması (1928)
- 6) Türk Tarih Kurumunun kurulması (1931)
- 7) Türk Dil Kurumunun kurulması (1932)
- 8) Halkevlerinin kurulması (1932)

- 1) Topkapı Sarayının Müze yapılması (1924)
- 2) Etnografya Müzesinin açılması (1925)

Yukarıda bahsi geçen iki müze de Tevhidi Tedrisat Kanununda alınan karar gereği açılmıştır.

3) Sarayburnunda Atatürk Heykelinin yapılması (1926)

Eminönü, Sarayburnu’da bulunan bu anıt Türkiye’deki ilk Atatürk Heykelidir. Heykeltraş Heinrich Krippel tarafından yapılmıştır.

4) Konya Mevlana Müzesinin açılması (1927)

Anadolu Selçuklu Devleti döneminin önemli alimlerinden olan Mevlana’nın kabrinin bulunduğu Konya’da müzeye çevrildi.

5) Taksim Cumhuriyet Anıtının yapılması (1928)

Taksim Meydanında bulunan bu anıtın bir yüzü kurtuluş savaşını bir yüzü inkılapları bir yüzü de Rus askerlerini anlatır. Rusya’nın Kurtuluş Savaşında bize desteğinin anısına yapılmıştır. İtalyan, Canacino yapmıştır.

6) Türk Tarih Kurumunun kurulması (1931)

Bu kurum;

- Türk tarihini araştırıp geliştirmek
- Türklerin köklerine inmek
- Yabancılara Türklerin eski bir medeniyet olduğunu göstermek

Gibi nedenlerden açılmıştır.

Not: Türk Tarih Kurumunun ilk başkanı Tevfik Bıyıklıoğlu’dur.
Not: Türk Tarih Kurumu yaptığı çalışmaları Belleten adlı dergi ile bize duyurur.

7) Türk Dil Kurumunun kurulması (1932)

Bu kurum;

- Türk dilini araştırıp geliştirmek
- Türk dilini yabancı dillerin etkisinden kurtarmak
- Türkçeye yeni kelimeler kazandırmak
- Türkçenin zenginliğini göstermek ve bilim dili haline getirmek

Gibi nedenlerden açılmıştır.

Not: Türk Dil Kurumunun ilk başkanı Samih Rifat’tır.
Not: Türk Dil Kurumu Güneş Dil Teorisini ortaya atarak Türkçenin dünya dillerinin ilklerinden olduğunu savunmuştur. Bu teoriyi Avusturya’lı Herman Kuergiç ortaya atıp Atatürk’e sunmuştur.

8) Halkevlerinin kurulması (1932)

Bu kurum;

- Halkın kültürel seviyesini artırmak,
- Gezi, konferans, panel gibi kavramları topluma yerleştirmek,
- Yöresel değerleri tanıtmak,
- Dikiş nakış kursu gibi el becerilerini geliştirmek,

Gibi nedenlerden açılmıştır.

Not: Halkevleri Türk Ocaklarının yerine açılmıştır. Türk Ocaklarının yayın organı “Türk Yurdu Dergisi” iken Halkevlerinin yayın organı “Ülkü” olmuştur.

Not: Halkevlerinin yurtdışındaki tek şubesi Londra’da açılmıştır

TOPLUMSAL (SOSYAL) ALANDAKİ İNKILAPLAR

- 1) Şapka İnkılabı (1925)
- 2) Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (1925)
- 3) Takvim ve saatte değişiklik (1926)
- 4) Rakamlarda değişiklik (1928)
- 5) Ölçülerde değişiklik (1931)
- 6) Din Adamlarının kılık – kıyafet Kanunu (1933)
- 7) Soyadı Kanunu (1934)
- 8) Haftasonu tatilinin pazara alınması (1935)

1) Şapka İnkılabı (1925)

- Topluma modern görünüm vermek
 - Halk arasındaki eşitsizliği gidermek gibi amaçlarla sarık ve fes yasaklandı yerine şapka giyme zorunluluğu getirildi.
- Not:** Bu devrim ilk olarak Kastamonu’da denendi.
Not: Şapka Devrimine direndiği için İskilipli Atıf Hoca idam edildi.

2) Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (1925)

- Tekke ve zaviyeler tarikat mensuplarının toplandığı yerd.
- Toplumu çağdaşlaştırmak ve laikleştirmek,
- İnkılaplara karşı çıkan tarikat mensuplarını engellemek,
- Toplumsal farklılıklara son vermek

Not: Bu kanunla birlikte Şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik gibi unvanlar da yasaklandı.
Not: Bu kanun Şeyh Said isyanı yüzünden çıkarılmıştır.

3) Takvim ve saatte değişiklik (1926)

- Osmanlı döneminde Hicri ve Rumi Takvim vardı kaldırılarak yerine Miladi Takvim kabul edildi.
- Alaturka saat kalktı, alafranga saat kabul edildi.

4) Rakamlarda değişiklik (1928)

Arap rakamları kaldırılarak yerine Latin rakamları kabul edildi.

5) Ölçülerde değişiklik (1931)

Arşın, endaze, okka, kulaç gibi ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri kaldırılıp metre ve gram gibi ölçülere geçildi.

Cavit Ardic

6) Din Adamlarının kılık – kıyafet Kanunu (1933)

Din adamları ibadethanede nasıl giyiniyorsa dışarıda da öyle dolaşabiliyordu. Bu da onların toplum içinde ayrıcalık sahibi olmasına ya da dışlanmasına neden oluyordu. Bu yüzden bu kanun çıkarıldı ve din adamlarının sadece ibadethanede dini kıyafet giyebileceği belirtildi.

7) Soyadı Kanunu (1934)

- Osmanlı döneminde insanlar lakaplarıyla ya da memleket isimleriyle anılırdı. Topal Osman, Şeyh Sait, Çerkez Ethem gibi... bu da onların toplum içinde mimlenmesine, dışlanmasına ya da ayrıcalık sahibi olmasına neden oluyordu.
- Ayrıca resmi işlemlerde de bu durum sorun yaratıp karışıklıklara neden oluyordu. Kanun bu yüzden çıkarıldı.
- Kanuna göre herkes Türkçe bir soyad kullanacak ve ayrıca aşiret ismi, yabancı milletlere ait isimler, küçük düşürücü isimler kullanılmayacaktı.

Not: Bu kanunla meclis Mustafa Kemal'e (Atatürk) soy adını vermiş, Mustafa Kemal de İsmet (İnönü), Ali Fethi (Okyar), Salih (Bozok), Sabiha (Gökçen), Refik (Saydam) soy isimlerini vermiştir.

Not: Bu kanunla hacı, ağa, molla, hafız, efendi, bey, paşa gibi unvanları kullanmak yasaklandı.

8) Haftasonu tatilinin pazara alınması (1935)

- Osmanlı döneminde Hristiyanlar Pazar, Yahudiler Cumartesi Müslümanlar da Cuma günü tatil yapardı.
- 1924'te herkesin tatili Cuma gününe sabitlendi.
- 1935'te batı ile ilişkileri geliştirmek için herkesin tatili Pazara sabitlendi.
- 1973'te ise tatile Cumartesi öğleden sonra da eklendi.

Batı ile uyum sağlamak için yapılan yenilikler

- Miladi Takvim ve yeni saatin kabul edilmesi
- Alfabe ve rakamların değişmesi
- Ağırlık ve uzunluk ölçü birimlerinin değişmesi
- Hafta sonu tatilinin Pazara alınması

HUKUK ALANDAKİ İNKILAPLAR VE GELİŞMELER

- Ankara Hukuk Yüksek Okulunun açılması (1925)
- Türk Medeni Kanunun kabulü (17 Şubat 1926)
- Türk Ceza Kanunun Kabulü (1926)
- Türk Ticaret Kanunun kabulü (1926)
- Kadınlara siyasal hakların verilmesi (1930, 1933, 1934)

1. Ankara Hukuk Yüksek Okulunun açılması (1925)

- Modern hukukçu yetiştirebilmek için bu okul açılmıştır.
- İlk kez bu okul mezunlarına hakim, savcı ve avukat denilecektir.
- İlk dersi Adalet Ağaoğlu verecektir.

Not: Bu okul ilk mezununu 1927'de verecektir. O yüzden İstiklal Mahkemelerine gerek kalmayacaktır.

2. Türk Medeni Kanunun kabulü (17 Şubat 1926)

Medeni Kanun, aile, kadın-erkek hakları ve ilişkileri, miras ve borçlar gibi konuları inceler. Bu kanun İsviçre'den alınmıştır.

İsviçre'den alınma nedenleri;

- Türk toplum yapısına uyması,
- Avrupa'da hazırlanan en son kanun olması,
- Olaylara pratik ve akılcı çözümler bulması,
- Kadın – erkek eşitliğini getirmesi

Medeni Kanunun değiştirilme nedenleri

- Laik hukuk sistemine geçilmek istenmesi,
- Hukukta birlik sağlanmak istenmesi,
- Mecellenin yetersi kalması,

Bu kanunla;

- Mirasta, evlenme, boşanmada, mahkemelerdeki şahitliklerde kadın – erkek eşitliği getirildi.
- Azınlık mahkemeleri kaldırıldı.
- Patrikhanenin din dışı yetkileri kaldırıldı.
- Herkese kendi dinini seçme özgürlüğü verildi.
- Tek eşle evlilik ve resmi nikah zorunluluğu getirildi.
- Kadınlara istediği mesleği seçme hakkı verildi.

Not: Bu kanunla kadın – erkek eşitliği büyük bir oranda sağlanmış ancak sadece siyasal konularda (seçme ve seçilme) bu eşitlik sağlanamamıştır.

3. Türk Ceza Kanunun Kabulü (1926)

İtalya'dan alındı.

4. Türk Ticaret Kanunun kabulü (1926)

Almanya'dan alındı.

5. Kadınlara siyasal hakların verilmesi (1930, 1933, 1934)

- Kadınlara öncelikli olarak 1930'da belediye seçimlerine katılma hakkı,
- 1933'te köy muhtarlıklarına katılma hakkı,
- 1934'te milletvekili seçimlerine katılma hakkı tanındı.

Kadınlarla ilgili ilkler

İlk kadın tiyatrocu; **Afife Jale**,

İlk kadın muhtar; **Gül Esin**,

İlk kadın öğretmen; **Fatma Refet Angın**,

İlk kadın savaş pilotu; **Sabiha Gökçen**,

İlk kadın dünya güzeli; **Keriman Halis**,

İlk kadın milletvekili; **Satı Kadın (Çırpan)**

İlk kadın belediye başkanı; **Müfide İlhan (Sadiye Hanım)**

İlk kadın bakan; **Türkan Akyol**,

İlk kadın başbakan; **Tansu Çiller**,

İlk kadın sinemacı; **Neyyire Neyir**,

İlk kadın vali; **Lale Aytaman**,

İlk kadın kaymakam; **Özlem Bozkurt**,

İlk kadın Türkiye güzeli; **Feriha Tevfik**,

Ekonomik Alandaki İnkıplar

1923 – 1930 Arası gelişmeleri

1. İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat- 04 Mart 1923)

Lozan Görüşmeleri devam ederken Kazım Karabekir başkanlığında toplandı. **Alınan kararlar;**

Misakı İktisadi, yani ulusal bir ekonomi benimsenmiş, hammaddesi yurt içinde olan ürünlerle ilgili sanayi dalları kurulacak, özellikle 3 siyah (kömür, akaryakıt, demir) ve 3 beyaz (şeker, un ve pamuk) ürünleri memlekette üretilecek. Bu alanlarda yatırım yapılacaktır.

Siyasi bağımsızlık kadar ekonomik bağımsızlık da önemlidir. Serbest piyasa ekonomisi benimsenmiştir.

Demiryolları yaygınlaştırılacaktır.

Müştebbüse kredi vermek için devlet bankaları kurulacak.

İşçilere sendika kurma ve grev hakkı verilmelidir.

Köylüye ağır gelen Aşar vergisi kaldırılmalıdır.

2. İş Bankasının Kurulması (26 Ağustos 1924)

İzmir İktisat Kongresinde alınan karar doğrultusunda müteşebbise kredi vermek için kuruldu. İlk genel müdürü Celal Bayar'dır.

3. Reji İdaresinin millileştirilmesi (1925)

Tütün (reji) idaresi yabancılardan satın alındı.

4. Sanayi ve Maadin Bank'ın Kurulması (1926)

Sanayi ve madencilik alanında yatırım yapacaklara kredi vermek için kuruldu.

5. Emlak ve Eytam Bankın kurulması (1926)

İnşaat sektörüne kredi vermek için kuruldu. Yetim çocuklara da konut sahibi olma imkanı sağladı.

6. Teşviki Sanayi Kanunu (28 Mayıs 1927)

Fabrika açacak özel girişimci bulunamayınca böyle bir kanun çıkarıldı. Buna göre; fabrika açacaklara düşük faizle kredi verilecek, sanayi kuruluşlarına devlet arazisi tahsis edilecek, vergilerden muafiyet verilecek ve kamu kurumlarına yerli malı kullanımı zorunluluğu getirilecektir.

Not: 1929 Dünya Ekonomik krizinin Türkiye'yi olumsuz etkilemesi, özel müteşebbisin az olmasından kaynaklı mecburen ekonomide liberalizm bırakılıp devletçiliğe geçilmiştir.

1930 Sonrası gelişmeleri

1. Merkez Bankasının kurulması (1930)

Bu banka; Türk parasının değerini korumak, bankalara kredi vermek, ülkenin altın ve döviz rezervini yönetmek amacıyla kurulmuştur.

Not: Osmanlı döneminde bu işi Osmanlı Bank yapıyordu.

2. I. Beş Yıllık Sanayi Planı (1934 - 1939)

Sovyet Rusya'dan getirilen uzmanların desteğiyle hazırlanan programda maden, tekstil, deri, kağıt gibi bir çok sektörde yapılacak yatırımlar planlanmış ve uygulanmıştır.

3. Sümerbank'ın kurulması (1933)

Tekstil sektörünü geliştirmek, Ülkede kurulacak fabrikaların önün açmak için kuruldu.

Not: Sümerbank'ın kurulmasından sonra Türkiye'de KİT'lerin (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) önü açılmıştır.

4. Etibank'ın kurulması (1935)

Yer altı kaynaklarının çıkarılıp işlenmesi için maddi alt yapıyı oluşturmak için oluşturulmuştur.

5. MTA'nın kurulması (1935)

Yer altı kaynaklarını bulup mantıklı bir şekilde işletebilmek için Maden Tetkik Arama Enstitüsü kurulmuştur.

6. Halkbank'ın kurulması (1938)

Esnafa kredi vermek ve küçük yatırımcıya kredi vermek için kuruldu.

7. Karabük Demir-çelik fabrikasının kurulması (1939)

Türkiye'nin ilk ağır sanayi fabrikasıdır.

8. II. Beş Yıllık Sanayi Planı (1939 – 1944)

Enerji sektörünü güçlendirmek için yapılan bu plan II. Dünya Savaşının çıkmasından kaynaklı uygulanamamıştır.

Tarım Alanındaki Gelişmeler

- Uzun süredir çiftçiye ağır yük olan Aşar Vergisi kaldırıldı. (1925)
- Toprak Reformu denendi ancak başarılı olunamadı (1925)
- Buğday fiyatlarını korumak için Toprak Mahsulleri Ofisi kuruldu. (1938)
- Giresun'da Fiskobirlik kuruldu (1938)
- Ziraat Bankası çiftçiye sürekli krediler verdi.

Ticaret Alanındaki Gelişmeler

- Kabotaj Kanunu çıkarıldı. (1926)
- Bu kanunla Türk karasularında, akarsu ve göllerinde sadece Türk tüccarların ticaret yapacağı ilkesi benimsendi.

Not: Bu kanun kapitülasyonlardan kalma son kırıntıları da ortadan kaldırmıştır.

Sağlık Alanındaki Gelişmeler

- Sağlık Bakanlığı kuruldu. (1920)
- Yeşilay cemiyeti kuruldu. (1920)
- Hıfzısıhha Enstitüsü kurularak bulaşıcı hastalıklarla mücadele edildi. (1930)
- Ankara, İstanbul, Sivas, Trabzon, Erzurum ve Diyarbakır illerinde Numune Hastaneleri açıldı.

ATATÜRK DÖNEMİ AÇILAN FABRİKALAR

Cavit Ardıç